

Koszykarz-plecionkarz

731702

Inna nazwa zawodu: plecionkarz, wypłatacz

Zadania i czynności

Koszykarz - plecionkarz wykorzystując dostępność, cechy fizyczne (elastyczność, sprężystość, przepuszczalność) oraz własności estetyczne surowców roślinnych (wikliny, słomy, trzciny, sznurka, rafii, bambusa, rotangu i in.), wykonuje ręcznie, za pomocą różnego rodzaju splotów i połączeń, rozmaite przedmioty dekoracyjne i użytkowe. Przedmioty te, o bardzo różnych rozmiarach, zastosowaniu i trudności wykonania, to przede wszystkim meble (stoły, fotele, szafki, kwietniki, kanapy), kosze i koszyki (gospodarcze i galanteryjne), skrzynie, pojemniki, zabawki, ozdoby choinkowe itp. W swej pracy koszykarz - plecionkarz odtwarza tradycyjne wzory i sploty lub wykonuje zupełnie nowe formy, często łącząc w nietypowy sposób znane od dawna materiały. Może też szukać nowych zastosowań dla form tradycyjnych (np. wykorzystanie pojemnika na zboże do przechowywania bielizny czy butów). Specyfika zawodu polega na bardzo częstym wykonywaniu pracy we własnym małym zakładzie lub metodą chałupniczą, co zobowiązuje do samodzielnego przygotowania stanowiska pracy. Ponadto, chociaż zawód ten ma w dużym stopniu charakter odtwórczy (wykonywanie gotowych wzorów na podstawie fotografii, rysunków lub prototypów), pozwala także na wykorzystanie zdolności artystycznych (samodzielne opracowywanie wzorów i wypłacanie ich lub proponowanie do realizacji). Ze względu na specyfikę surowca oraz trudności związane z konstruowaniem wyrobu można by wyodrębnić różne specjalności plecionkarskie - np. wytwórcy koszyków wiklinowych, mebli albo wyrobów ze słomy. Są one jednak bardzo zbliżone, jeśli chodzi o technikę wyplotu czy rodzaj używanych narzędzi i dobrze przygotowany do pracy w zawodzie plecionkarz może wykonywać każdy z wymienionych tu rodzajów wyrobów. Zawód koszykarza - plecionkarza nakłada na osobę, która go wykonuje bardzo różnorodne zadania. Najważniejsze z nich to: zorganizowanie stanowiska pracy i wyposażenie go w niezbędne przybory (są to proste narzędzia ręczne, takie jak igły, sekator, nóż, obcęgi, młotek, pędzle), niektóre z nich (np. igły do wyrobów ze słomy) mogą być wykonywane samodzielnie; plecionkarz dokonuje także drobnych napraw swoich narzędzi i na bieżąco uzupełnia brakujące; pozyskanie surowców (słomy z ręcznie młóconego żyta uprawianego we własnym gospodarstwie, wikliny z własnej plantacji) lub ich zakup; składowanie wikliny i słomy w przewiewnych, suchych miejscach, zabezpieczanie ich przed zapleśnieniem, połamaniem i szkodnikami; obróbka surowców: korowanie (maszynowe korowarką lub ręczne) wikliny, jej gotowanie (by uzyskać odpowiedni kolor) i suszenie, przegrabianie słomy; obecnie plecionkarze (z wyjątkiem właścicieli plantacji) kupują wiklinę już przygotowaną do wyplatania - okorowaną, posegregowaną, powiazaną w pęczki; zapoznanie się przed wykonaniem wyrobu na podstawie jego szkicu, zdjęcia lub prototypu, z konstrukcją, wymiarami oraz innymi ważnymi technologicznie cechami plecionki; wybór splotów i dobór wikliny (o odpowiedniej grubości i kolorze, okorowanej lub nie) do konkretnego wyrobu; wybór i przygotowanie dodatków do połączenia z wikliną lub słomą, takich jak skóra, drewno, metal, tkaniny, suszone kwiaty i owoce, bibułka itp.; dodatki mogą być też dostarczone przez zamawiającego; moczenie surowca przed rozpoczęciem pracy, by zapewnić jego elastyczność, przygotowanie konstrukcji nośnej (szkieletu) mebli lub koszyków; szkielet wykonywany jest z drewna, metalu, kijów, itp.; wyplecenie konstrukcji kosza lub mebla (dna, ścianek, boków), wykonanie zakończeń, uchwytów, zapięć itp.; ręczne lub mechaniczne (taśmiarką) wykonanie taśm wiklinowych, owijanie nimi miejsc złążeń

wyrobów z wikliny oraz „szycie” (tzn. łączenie) warstw wyrobów ze słomy; czyszczenie i wykańczanie wyrobu (polerowanie, obcinanie niepotrzebnych części); dodatkowe zabezpieczanie i ozdabianie plecionki przez malowanie, lakierowanie, bielenie itp.; suszenie i składowanie gotowych wyrobów do chwili odbioru przez zamawiającego; projektowanie nowych wzorów w postaci szkiców lub prototypów wyrobów. Opisane czynności i zadania w konkretnych sytuacjach ulegają pewnym zmianom, czasami nawet poważnym. Czeladnik w pracowni wikliniarskiej ma warsztat pracy zapewniony przez pracodawcę. Można przygotować surowiec samemu, kupić go w postaci już przetworzonej lub nawet uprawiać we własnym zakresie rośliny niezbędne do jego pozyskania. Można samemu dobierać sploty wyrobu lub ściśle powielać zamówiony wzór. Jednak właściwe przygotowanie do wykonywania zawodu wymaga opanowania wszystkich opisanych czynności. Oprócz tego plecionkarz bierze na siebie odpowiedzialność za przestrzeganie przepisów bhp i ppoż. obowiązujących w pracy z materiałami łatwopalnymi (włókna roślinne, farby, lakiery), może prowadzić dokumentację finansową prywatnego zakładu i kalkulację kosztów wyrobów.

Środowisko pracy

materialne środowisko pracy Praca wykonywana jest przeważnie w systemie chałupniczym, w pomieszczeniach budynków mieszkalnych (kuchnia) lub gospodarczych (szopy, stodoły), niekoniecznie specjalnie do tego celu przystosowanych. Typowe wady takich pomieszczeń, znacznie utrudniające pracę i jednocześnie łatwe do usunięcia, gdy przygotowuje się specjalnie przystosowane do pracy koszykarza stanowisko, to: brak odpowiedniego oświetlenia, ciasnota (łatwość stłuczeń, urazów, zapalenia włókien od kuchni i pieców węglowych, możliwość zatrucia farbami i lakierami w czasie malowania wyrobów), nieodpowiednie siedzisko (może powodować zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa). Plecionkarze zatrudnieni w warsztatach zakładów wikliniarskich wykonują swoje czynności w ogrzewanych, dobrze oświetlonych pomieszczeniach, nieznacznie tylko zapyłonych, bez hałaśliwych maszyn (obok prostych narzędzi używa się tylko mechanicznej taśmiarki i doginarki). Niektóre czynności (malowanie i lakierowanie wyrobów) wykonywane są na wolnym powietrzu lub ze specjalnymi zabezpieczeniami (maseczki na twarz). Ostatnio coraz częściej korzysta się z impregnatów nietoksycznych i bezwonnych. Najbardziej uciążliwe są czynności związane z przygotowaniem surowca, takie jak obsługa hałaśliwej korowarki (niezbędne zatyczki do uszu, maseczki pyłowe), gotowanie wikliny (możliwość oparzeń). Jednak te czynności plecionkarze wykonują bardzo rzadko, korzystając raczej z gotowego surowca, moczonego tylko w specjalnych pojemnikach (moczarkach), bezpośrednio przed rozpoczęciem wyplotu. W pracy używa się ubrań dowolnych lub fartuchów roboczych chroniących przed zabrudzeniem. Najczęstsze dolegliwości związane ze środowiskiem pracy to: stłuczenia i skaleczenia rąk (niebezpieczeństwo zakażenia tężcem!), zmiany w kręgosłupie szyjnym spowodowane monotonią czynności i lędźwiowym (praca siedząca), przykurcze i bóle rąk, reumatyzm spowodowany kontaktem z mokrym włóknem. warunki społeczne Rodzaj oraz intensywność kontaktów zawodowych plecionkarza zależą od rodzaju zatrudnienia. Zarówno chałupnik jak i pracownik warsztatu może wykonywać swoją pracę przy udziale innych osób, z którymi dzieli się jej etapami (np. wykańczanie, malowanie), i wspólnie odpowiada za jakość konkretnego wyrobu. Częściej jednak pracuje sam, a nawet - jak to jest w wypadku chałupnika - odizolowany od ludzi. Najszerze są kontakty właściciela prywatnego zakładu, obejmujące pracowników, dostawców surowca, odbiorców plecionek. warunki organizacyjne W zależności od sposobu zatrudnienia praca plecionkarza może być zorganizowana bardzo różnie. Osoby zatrudnione w warsztatach zakładów koszykarskich pracują na jedną zmianę (godziny 700- 1500). Chałupnicy organizują sobie czas pracy dowolnie, dbając tylko o terminowe wykonanie ustalonych zamówień. Dwuzawodowi plecionkarze - rolnicy pracują najintensywniej po

sezonie prac polowych (listopad -marzec), robiąc nawet wyroby na zapas. Właściciele prywatnych zakładów uzależniają czas i tempo pracy od wielkości zamówień, dzieląc go między przygotowywanie wyrobów, zakup surowca i czynności menadżerskie. Ponieważ zakłady plecionkarskie są rozmieszczone bardzo nierównomiernie na terenie całej Polski osoby, które chcą pracować w zawodzie często muszą szukać zatrudnienia poza miejscem stałego zamieszkania lub przenosić do ośrodków, takich jak Rudnik n/Sanem. Ci, którzy decydują się na samozatrudnienie podróżują po surowiec i dostarczają towar nawet na drugi koniec kraju. Plecionkarze z jednej strony wykonują rutynowe czynności i pracują na konkretne zamówienie, z drugiej mogą jednak projektować plecionki i wykonywać nowe, autorskie wzory.

Wymagania psychologiczne

Niewiele jest cech czy uzdolnień specyficznych dla zawodu plecionkarza. Należą do nich: staranność, cierpliwość i umiejętność wykonywania czynności monotonnych, powtarzających się (przy wykonywaniu serii wyrobów i kolejnych warstw splotu). Jest to zawód dla osób, które potrafią dobrze pracować w samotności, poza zespołem współpracowników. Często przydatna bywa umiejętność samodzielnego organizowania sobie zajęć - czasu i tempa pracy. Z jednej strony plecionkarz powinien być dokładny, podporządkowywać się ściśle wymaganiom klienta, z drugiej zaś wykazywać własną inicjatywę, wykonywać i proponować własne projekty, przekonywać do nowych, lepszych rozwiązań. Osobom, które wybrały samozatrudnienie potrzebne będą talenty organizacyjne i kierownicze, samodzielnosc i umiejętność postępowania z ludźmi (pracownikami, klientami) oraz zdolności menadżerskie, by zapewnić firmie zbyt i płynność zamówień. W pracy plecionkarza potrzebne są zdolności techniczne, artystyczne (często plecionkarstwem zajmują się ludowi rzeźbiarze i malarze) oraz wyobraźnia przestrzenna przy projektowaniu wzorów.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Zawód koszykarza - plecionkarza nie wymaga dużej sprawności ani siły fizycznej, z wyjątkiem wytwórców mebli wiklinowych, którzy przygotowują samodzielnie ich konstrukcje i wyplatają duże powierzchnie, często w wymuszonej pozycji ciała. Jest dostępny dla osób niepełnosprawnych, także niewidomych, głuchoniemych i poruszających się na wózkach, lecz o dużej sprawności rąk i palców, z niedorozwojem umysłowym niewielkiego stopnia, chorobami psychicznymi w okresie remisji. Mogą one wykonywać te prace, które nie wymagają dużej siły i pozycji stojącej, tzn. większość czynności zawodowych, mogą także pracować we własnym domu, dlatego bardzo często są kierowane do szkół plecionkarskich przez szkolne poradnie zawodowe. Bezwzględne przeciwwskazania do pracy w tym zawodzie to: zmiany reumatyczne lub inwalidztwo kończyn górnych, skłonność do uczuleń na substancje organiczne i chemiczne występujące w miejscu pracy (np. soki roślinne, związki siarki), nieżyt górnych dróg oddechowych.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Zawód plecionkarza można wykonywać nawet z niepełnym wykształceniem podstawowym, po przyuczeniu (np. w rodzinie). Dzieje się tak głównie w Wypadku dwuzawodowych rolników i twórców ludowych czy osób starszych. Ponieważ jednak tak niskie wykształcenie ogranicza możliwości awansu, kandydat do pracy powinien ukończyć jedną z nielicznych Zasadniczych Szkół Zawodowych uczących tej specjalności. W ciągu 3 lat nauki uczniowie zdobywają tam wiedzę z zakresu wzornictwa mebli wiklinowych i innych wyrobów plecionkarskich, konstrukcji szkieletów i splotów oraz wzmocnień taśmą, rysunku zawodowego, naprawy i konserwacji plecionek, używania specjalistycznych narzędzi mechanicznych i urządzeń do lakierowania, materiałoznawstwa, ekonomiki oraz bezpieczeństwa i higieny pracy. Projektują też i wykonują samodzielnie wyroby z wikliny oraz rozpoczynają praktyczną naukę zawodu pod nadzorem mistrza w zakładach prywatnych lub spółdzielniach. Po

zdaniu końcowych egzaminów teoretycznych i praktycznych uzyskują specjalność plecionkarza wyrobów użytkowych i artystycznych. Także cechy rzemiosł prowadzą kursy czeladnicze i mistrzowskie dla plecionkarzy. Są one jednak organizowane bardzo rzadko, przede wszystkim z braku chętnych i przeznaczone dla osób, które pracują już w tym zawodzie. Wyjątkowo, w rejonach wikliniarskich, cechy organizują półroczne szkolenia na zamówienie i na koszt urzędów pracy, które przekwalifikowują w ten sposób część bezrobotnych. Najprostszy sposób (i w wypadku wyplotów ze słomy jedyny) zdobycia kwalifikacji, to przyuczenie do zawodu w rodzinie o tradycjach plecionkarskich. Daje ono praktyczną znajomość techniki, bez żadnych formalnych uprawnień, co jednak pozwala na zarejestrowanie działalności gospodarczej i daje szansę utrzymania się ze sprzedaży wyrobów spółdzielniom lub prywatnym odbiorcom.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

Koszykarze przyuczeni do zawodu tradycyjnie, mogą objąć kierownictwo własnego, małego zakładu, zatrudniającego przede wszystkim członków rodziny. Wymaga to jednak zdolności menadżerskich (samodzielne poszukiwanie odbiorców gotowych wyrobów), umiejętności koordynowania pracy innych osób, często ukończenia kursu księgowości, prawa jazdy. Dlatego z reguły plecionkarze dwuzawodowi i bez przygotowania szkolnego ograniczają się do wykonywania pracy chałupniczej dla innych pracodawców (prywatnych zakładów, spółdzielni rękodzieła). Absolwenci Zasadniczych Szkół Zawodowych mogą kształcić się dalej w Technikum Przemysłu Wikliniarsko-Trzciniańskiego, uzyskując po 2 latach tytuł technika wikliniarstwa i plecionkarstwa. Ich droga awansu to założenie własnego zakładu albo stanowisko mistrza lub kierownika produkcji w jednym z bardzo nielicznych zakładów wikliniarskich. Mogą też zostać nauczycielami zawodu, instruktorami koszykarstwa-plecionkarstwa oraz opiekunami uczniów odbywających praktyki w ich zakładzie.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Nie ma żadnych formalnych ograniczeń wiekowych dla chętnych do nauki lub podjęcia pracy plecionkarza. Bardzo często prace chałupnicze wykonują osoby starsze, które wróciły do plecionkarstwa jako jedynego źródła utrzymania, gdy musiały zrezygnować z innych zajęć, bardziej obciążających (np. pracy w gospodarstwie). Plecionkarstwem zajmują się również kobiety na urlopach wychowawczych, osoby o innych zawodach, które rejestrują równoległe plecionkarską działalność gospodarczą. Firmy prywatne, szczególnie świeżo powstające, poszukują przede wszystkim pracowników z praktyką. Rzadko zdarzają się propozycje pracy dla młodocianych, natomiast uczniowie szkół zawodowych mogą zostać czeladnikami w zakładach, w których odbywali praktyki. Istnieją też możliwości zatrudnienia dorosłych niepełnosprawnych. Na przykład w Kwidzynie, najważniejszym ośrodku kształcenia plecionkarzy, władze miasta tworzą stanowiska pracy chronionej dla inwalidów co najmniej II grupy i zapewniają transport osobom poruszającym się na wózkach.

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

modelarz wyrobów plecionkarskich tkacz (szczególnie mat słomianych) łubiankarz operator maszyn i urządzeń wikliniarskich wikliniarz. technik technologii drewna (o specjalności wikliniarstwo i plecionkarstwo)

Polecana literatura

Koszykarz - plecionkarz. Tymczasowy program nauczania Zasadniczej Szkoły Zawodowej. Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Warszawa 1967 Informator o szkołach zawodowych na podbudowie programowej szkoły podstawowej, MEN, Warszawa 1996. Kończak T., Korpatowski W., Technologia wikliniarstwa i plecionkarstwa, WSiP Warszawa 1979. Kończak T., Żurowski J., Materiałoznawstwo wikliniarskie i plecionkarskie, WSiP Warszawa 1978. Skąlecki B., Reichenbach J., ABC

wikliniarstwa i koszykarstwa, Komitet Drobnej Wytwórczości, Warszawa 1968.
Chodorowski P., Koszykarstwo. Wytyczne z zakresu BHP w warsztatach rzemieślniczych,
Związek Izb Rzemieślniczych PRL, Bydgoszcz 1956.